

„AZ EZREDVÉG HARMÓNIÁI”

HUSZÁR LAJOSSAL BESZÉLGET BAKA ISTVÁN

Hiába volt a négyévi zongoratanulás, kedvenc dallamaimat ma is csak két ujjal tudom lepötyögtetni. (Igaz, gépelni is csak két ujjal szoktam, mégis micsoda különbség!) Ennek ellenére – vagy tán éppen emiatt – a zenét és a zenével foglalkozókat jobban tisztetem, mint az irodalmat és a toll vagy az írógép bajnokait – az ő trükkjeiket ismerem és gyakorlom magam is, de a muzsikások világa varázslatos és szent előtttem. Ezért vagyok büszke, hogy Huszár Lajos a barátságába fogadott – elvégre ő az egyetlen élő zeneszerző, akit ismerek! Ráadásul – őszintén mondom – nagyon jó zeneszerző; ami kevés lemezen, kazettán megvan tőle, rendszeresen szerepel házi koncertjeimen. (Egész napos programok ezek, mert reggeltől estig zenét hallgatok; írni, fordítani se tudnék nélküle.) Huszár Lajossal csereviszonyban is vagyunk (Sosztakovics lemezeinket szoktuk cserélgetni –, van, ami neki van meg, van ami nekem; kettőnk gyűjteményéből majdnem a teljes életmű összeáll. S még valami: egy beszélgetésünk alkalmával kiderült, hogy ő sokkal több Dsida-verset tud idézni, mint én, én viszont jóval több komponista-kismestert ismerek – ebből jöttem rá, hogy a saját szakmájában mindenki a saját rögeszméivel törődik elsősorban, míg a hobbiként szeretett másik művészi ágból átfogó ismeretekre törekszik. (Bélyeget sem a bélyegtervezők gyűjtenek: furcsa is lenne!))

[illegible]

 - Szegedhez igen erős szálak kötnek. Merő véletlen, hogy már a születésem is itt történt meg, bár családom tősgyökeres hódmezővásárhelyi. Tudomásom szerint édesanyám terhességi problémák miatt jött szülni a szegedi klinikára. Tizenöt éves koromig Vásárhelyen éltem. Körülvett szüleim féltő szeretete, és már akkor körülvett a zene is, melyet nyolcéves koromban fedeztem fel. A felfedezés közvetlen oka egy rokon néninek a zongorája volt, melyet egy időre nálunk helyezett biztonságba, és amelyen hamarosan játszani kezdtem a rádióban hallott zenéket. Innen aztán már egyenes út vezetett a

zeneiskolába, majd az általános iskola elvégzése után a szegedi konzervatóriumba, melyet akkor Zeneművészeti Szakiskolának neveztek. Ma is emlékszem zeneszerzés-felvételimre 1963 tavaszán, a „konzi” 19-es termében: az akkor már Szegeden élő Vántus István és az akkoriban éppen itt tanító Bozay Attila kérdezgetett tőlem ezt-azt, és nekik játszottam el gyermeki zeneszerző-próbálkozásaimat. És mivel felvettek, négy évre szegedi diák lettem.

- A középiskolai életünk meghatározó korszakára, a kamaszkorra esik. Milyen volt a te négy szegedi középiskolás éved?

 - Hogy milyen volt? Sűrű, zaklatott és gazdag mindenféle benyomásban és tapasztalatban. Vántus István zeneszerző-növendékeként próbáltam elsajátítani a szakma alapjait; mesterem hol elégedett volt velem, hol nem. Azt hiszem, mégis az elégedetlenség volt nála a gyakoribb, általában kevesellte az órára vitt darabjaimat. (Biztosan igaza volt, mert most én keveslem ugyanúgy a növendégeim által hozott kompozíció-gyakorlatokat.) A szakiskolából még egy tanárom marad felejthetetlen számomra, egy csodálatos zongoratanárnő: Nagy Kálmánné, Irma néni. Bár soha nem akartam zongorista lenni, az ő zongoraórai nagy élményt, alapvető zenei ismeretek megszerzését jelentették számomra. Amit ő egy Bach-fuga vagy Beethoven-lassú tétel előadásáról mondott, az mind muzsikusságom alaprétégebe épült be, bár szó szerint már nem tudnám idézni.

 - A szegedi operajátzás fénykorát is átélhetted ebben az időben...

 - Zenei létem iskolán kívüli meghatározó eleme volt Vaszy Viktor, illetve az általa dirigált operaelőadások. Nem sok operát vezényelhetett 1963-67 között, amit végig ne ültem volna. Micsoda gazdag repertoárt engedhetett meg magának akkoriban a Szegedi Nemzeti Színház! Ez olyan csoda volt, ami valószínűleg soha többé nem fog megismétlődni. Mai növendékeink fel sem foghatják, milyen gazdagság birtokosa lehettem én középiskolás koromban pusztán attól, hogy heti két-három estén át a színház harmadik emeletén ültem. Szóval kifejezhetetlen a tapasztalatoknak ez a csodás tömege: a gyönyörű dallamok, a zenekari hangzás, a cselekmény-szóveg-zene egymást erősítő hármassága, az érzelmi élmény elsőpró ereje és Vaszy

ellenállhatatlanul szuggesztív, drámai vezénylese. Az olyan művek, mint Verdi *Otello*-ja, Puccini *Bohémélete* és *Triptichon*-ja, d'Albert *Hegyek alján*-ja elemi erejű zenei-érzelmi archetípusokként épültek be a személyiségembe. Hadd fejezzem be szegedi középiskolás korom felidőzését ezekkel az emlékekkel. Nem térek most ki a kollégium, a vonattal való bejárás és a különböző albérletek egymást váltó gyötrelmeire, és nem beszélek szüleim haláláról sem, akármilyen nagy űrt hagyott is bennem...

 - Tiszteletben tartom tartózkodásodat, ezért inkább a folytatásról fagगतlak tovább.

[illegible]

 – Mikor kerültél vissza Szegedre?

 - 1973 őszétől a szegedi konzervatórium, akkori nevén: Tömörkény István Szakközépiskola tanára lettem. Nagyon otthonosan mozogtam itt a sok ismerős: volt tanáraink, volt diákársaim között. Boldog állapot kezdő tanárnak lenni - az ember még félig növendéknek érzi magát, a tanítványok egy része még tegez. Aztán pár év múlva jön az új generáció, űk már tanárként ismernek meg, „csókolom”-mal köszönnek. Én pedig kénytelen-kelletlen belátom, hogy menthetetlenül átléptem a tanárokok kasztjába, és felnőttnek kell számítanom magam, legalábbis a látszat szerint... Így teltek tanári éveim; közben fél évet töltöttem Rómában: a Santa Cecilia Akadémia ösztöndíjasaként Goffredo Patrassi

növendéke voltam; továbbá átestem egy házasságon és egy váláson... Azután, úgy 1982-től kezdtem magam rosszabbul érezni az iskolában és a tanárkodásban. Ezt nem tudom egész világosan megmagyarázni. Úgy tetszett, az akkori növendékek kevesebb érdeklődéssel fogadják tanításomat; ez főleg a zeneirodalom-órákon érintett érzékenyen. Mintha a gyerekek fokozatosan elvesztették volna azt a közvetlenséget, talán naivitást, ami korábban jellemezte őket. Függetlenebbek, tartózkodóbbak, cinikusabbak lettek, egyre jobban megtanultak védekezni. Ma már tudom, hogy iskolánkban akkor kezdett tért hódítani a modern, urbánus ifjúság. Szóval; hosszas töprengés után a távozás mellett döntöttem.

[illegible]

 - Nagyjából egy fél év kellett hozzá, hogy belássam, kár volt elmennem. Az elidegenedési folyamat ugyanis, ami akkoriban indult meg Szegeden, másutt még előrehaladottabb stádiumban volt, mint ahogy erre saját kínomon rá kellett jönnöm. Szeged-nélküli éveimben, tehát 1984 és 89 között három munkahelyet próbáltam ki: a Színművészeti Főiskolát, a Magyar Rádiót és a békéscsabai Zeneművészeti Szakiskolát. Mindhárom helyen értek pozitív és negatív élmények és természetesen a „világlátással” együtt járó élettapasztalatok, melyek végső soron mindig pozitívak, de mindenhol Szegedre húzott vissza a nosztalgia. Hiába, Szeged mégiscsak mindennél vonzóbb és fontosabb. Nem egészen simán ugyan, de 1989 őszén visszafogadtam régi iskolám, először még régi formájában, majd 1990-től mint a Zeneművészeti Főiskola Szegedi Konzervatóriuma. Hogyan jellemezzem ezt a mostani időszakomat? Egyfelől szkepszis és belenyugvás tölt el: nem tehetek mást, mint hogy elfogadjam ezt a semlegesebb, távolságtartóbb légkört, amely az emberek többségétől elzár. Másrészt: az iskolavezetés bizalommal és megbecsüléssel viszonyult munkámhoz, és ennek nagyon örülök. Harmadszor pedig: egyre nagyobb önkritikával szemlélem saját tanári munkámat, egyre elégedetlenebb vagyok felkészültségemmel, módszereimmel. Ha valaki a visszajövetelem okát firtatja, ezzel a közhellyel szoktam válaszolni az iskolával és a várossal kapcsolatban: „Olyan, amilyen, de legalább az enyém!”

 - A zenei múltból és jelenből kik állnak közel hozzád?

 - Erre nehéz válaszolni, mert zeneszerzőkhöz,
művekhez többféle megközelítést ismerek és gyakorlok: az egyik, ha szívből, az

érzelmeiktől meghatározva szeretek valakit-valamit; a másik, ha a szakmai tudást, teljesítményt csodálom; a harmadik, ha valami érdeklődést, izgalmat, kíváncsiságot kelt bennem. Szívből szeretem Monteverdit, Mozartot, Schubertet, Schumannt, Brahmsot, a kései Wagnert és Verdit, Muszorgszkijt, Mahlert, Debussyt, Stravinskyt, Bartókot, a korai Webert és a kései Sosztakovicsot. A maiak közül szeretem Lutoslawskyt, Ligetit, Gubajdulinát, az itthoniak közül Kurtágot, Szőllősyt, a neotonálisok közül Góreckit és Arvo Pärtet. Érdekel és izgat a francia Messiaen, az avantgárd törekvések, az amerikai „minimalisták”, élükön Steve Reichhal, valamint a külföldi és hazai neotonálisok-neoromantikusok. Személyes érdekességként számolhatok be a mai román zene iránti érdeklődésemről. Jó néhány erdélyi és bukaresti muzsikussal kerültem kapcsolatba; részt vettem az 1991-es bukaresti modern zenei fesztiválon, és mély nyomot hagytak bennem egyes román zeneszerzők művei – Aurel Stoe, Ștefan Niculescu, Myriam Marbe, Doina Rotaru nevét említhetném. Milyen szomorú, hogy hazánkban ezekről a kiváló komponistákról nem is nagyon hallottak. Igaz, ez fordítva is igaz...

 - ...mint ahogy a szerb, bolgár, szlovák, litván és magyar zeneszerzők se nagyon tudnak egymásról. S ez nem is az újra fellángoló nacionalizmusok bűne - az irodalomban, a képzőművészetekben ugyanez a helyzet. De milyen zenét írsz te ebben az összekavarodott Kelet-Közép-Európában?

 - Főiskolás éveimtől nagyjából a 80-as évek elejéig én is a kelet-közép-európai avantgárd hatása alatt komponáltam. Az ebből az időszakból származó legsikerültebb műveim a *69. zsoltár tenorhangra és zongorára* (1976), a *Scherzo és adagio kamarazenekarra* (1978) és a *Rézfúvós kvintett* (1980). A 80-as évek elején, mint sokan mások, én is a tonalitás, a hagyományok felé fordultam...

 - Hadd jegyezzem meg, közbevetőleg, hogy költészetünkben épp ez idő tájt következett be egy - szerintem erőltetett - avantgardista fordulat...

 - Ehhez nem tudok hozzászólni, de tény, hogy én éppen ebben az időben nem éreztem többé lehetségesnek a „tisza” atonalitás (meghatározott hangnemnélküliség) használatát. Így került sor néhány hagyományos elemeket (is) felhasználó mű megírására...

lustaságom miatt. A hanglemezekkel se volt szerencsém. A *Hungaroton* még nem készített velem szerzői lemezt; tervezik ugyan, de a jelenlegi anyagi körülmények erősen hátráltatják ennek megvalósulását. Nekem kellene szponzorok után néznem, de mivel nem vagyok a gyakorlati élet embere, erre nehezen szánom rá magam. Meg aztán – kinek van szüksége manapság egy mai magyar zeneszerző lemezére magán a zeneszerzőn kívül? Három alkalommal mégis készítettek lemezfelvételt egy-egy művemből: szerepeltem egy fiatal zeneszerzőkkel készített „antológia-lemezen”, s két másik, kereskedelmi forgalomba nem került kiadványon: egyszer a szegedi Weiner Kamarazenekar lemezére került a *Kamarakoncertem* Sín Katalin csellós szólójával, máskor a békéscsabai Bartók Leánykar vette fel két kórusomat, *Rázga* József vezényletével. A Zeneműkiadónál összesen nyolc kisebb-nagyobb kompozícióm jelent meg, utoljára a *Concerto Rustico*. Mivel az utóbbi időben a kiadó gyakorlatilag beszüntette a mai magyar művek kiadását, a jövő kilátásai teljesen bizonytalanok.

Ezekkel a keserű szavakkal, melyek az irodalom, a képzőművészetek és valamennyi művészeti ág helyzetéről elhangozhattak volna, végződött a beszélgetésünk. Vigasztalásul feltettem a lemezjátszóra a Kamarakoncertet. Ködből, homályból, a lélek iszamos mélységeiből indul a gordonkaszólam, s emelkedik egyre följebb; a zenekar eleinte félénken, majd egyre magabiztosabban követi: panaszból, jajszavakból, fájdalmas disszonanciákból születnek meg a megnyugvás, a vigasz hangjai: az ezredvég harmóniái.

(Szeged, 1992. január)

(A **Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések** című kötetből)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)